

МАКЕДОНСКО СОНЦЕ

ЕКСКЛУЗИВЕН ФЕЉТОН

ОД АНТИЧКА ДО СОВРЕМЕНА
МАКЕДОНСКА ИСТОРИЈА

Подготвила: Жаклина Митевска во соработка со проф. д-р Ванче Стојчев

Античката македонска држава се создавала на северната периферија од грчкиот свет, југоисточно од Илирите и југозападно од Тракијците. Границата на античка Македонија се протегала на север од хеленската покраина Тесалија, при што етничката и јазичната граница биле реката Пенча (Пенеиос), планините Олимп на југоисток и Пинд на југозапад, односно на тромеѓето со Епир и Тесалија. Западната граница бил Шарпланинскиот масив. Северната граница почнувала од планината Јакупица по долината на реката Пчиња и Осоговските Планини и се протегала до планината Рила. На исток границата се протегала по источните падини на Пирин Планина до устието на реката Места (Нестос). На југоисток територијата на Македонија ја заплиснувале брановите на Егејското Море. Античките автори, од Херодот наваму, приморска Македонија ја нарекувале Долна Македонија, додека Горна Македонија бил внатрешниот планински дел. Ваквото разграничување имало географско, но и политичко значење со оглед на тоа дека Еордаја, која географски била во горниот дел, рано се вклучила во унитарната држава на Аргеадите, па политички била вбројувана во Долна Македонија.

Од смртта на решителниот Архелај во 399 г. пр.н.е. до устоличувањето на Филип II, Македонија доживеала многу тешка фаза од нејзината историја, одбележана со внатрешна нестабилност и надворешни напади. Малите локални династии од Горна Македонија, оние на Тимфајците, Линкестите, Елимиотите и Пелагонците често пати одбивале да ја признаат власта на династијата на Аргеадите, кои и сами биле

Бардилис, Аудата. Илирите биле смирени за подолго време. Така ја зацврстил својата положба и по дипломатски пат ја смирил и Атина, великодушно отстапувајќи ѝ го градот Амфипол, а со војна ја поразил и локалната династија од Пајонија. Филип II го почнал создавањето на македонската моќ и сила. Тој бил свесен дека таа цел може да ја оствари доколку претходно ги реши следните основни проблеми: да ја обезбеди земјата од постојаните напади на соседните барбарски племиња; да го уништи сепаратизмот на одделни локални владетели во Македонија и да ја обедини

земјата како единствена политичка целина; да го спречи мешањето на грчките полиси (пред сè, Атина) во внатрешните работи на Македонија. За да ги реши успешно овие задачи Филип II подготвил радикални реформи. На прво место тој извршил реформа во воената организација, која била повеќестрана: Филип ја основал македонската војска, конципирана како вооружен народ, во современа смисла на зборот, со општ државен идеал. Тој создал народна војска, професионално подготвена со еднодржавен дух. Сите припадници на македонската војска се сметале за

СО ВОЕНА ДИПЛОМАТИЈА И ВЕШТИНА ФИЛИП II ГИ СОЗДАВАЛ МАКЕДОНСКАТА МОЌ И СИЛА

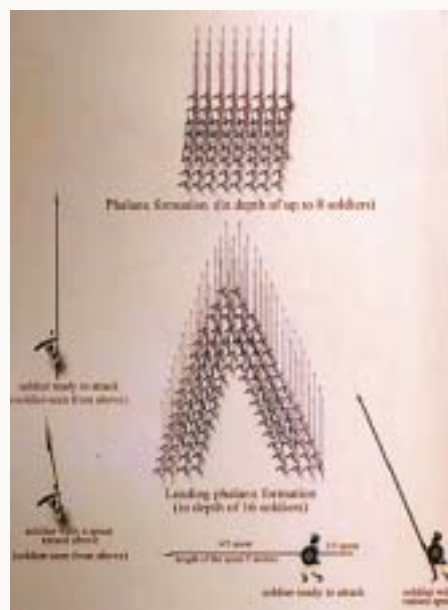
ослабени од зачестените меѓусебни кавги. Најтешката закана однадвор доаѓала од Илирите, кои биле обединети под моќниот крал Бардилис. По устоличувањето Филип II се нашол во мошне незавидна ситуација. Од сите страни бил напаѓан. Војската која ја наследил била истата која доживеала пораз од Бардилис. Во такви услови Филип почнал преговори со соседите за ненапаѓање. Се чини дека вешто ги водел преговорите со Илирите, бидејќи во 359 година тие се повлекле од Македонија. Спогодбата била зацврстена и со политички брак меѓу Филип II и ќерката на

Според Филип, било незамисливо да се почне војна, а при тоа да не се здобие барем еден сојузник. Во својот двор формирал еден вид воено-политичка школа или академија за избрани младинци т.н. кралски деца (басиликои паидес).

Како што Филип ги применувал воената дипломатија и вештина, кои ги изучувал во Теба од Пелопида и од Епајменонда, така за учител на Александар го ангажирал Аристотел, кој бил роден во Македонија, во градот Стагира на Халкидик и чиј татко Никомах бил лекар на дворот на Аминта III, таткото на Филип II.

Македонци и биле подготвени да загинат за својата држава - Македонија. Според Филип, било незамисливо да се почне војна, а при тоа да не се здобие барем еден сојузник. Пред остварувањето на големите победи Филип II организирал и спроведувал долги и постојани подготовки. Речиси пред секоја битка, покрај вежбањето, Филип ги терал војниците да маршираат и по 60 км, при што носеле оружје, храна и друга опрема за секојдневна употреба. Доколку не се почитувала воената дисциплина ги казнувал редовните војници, но и највисоките офицери. Филип II ги поврзувал успехите и дисциплината на војската со нејзината економска и социјална згриженост. Сметал дека незадоволен војник не може да се бори за интересите на државата. За добра обука, воспитување и образование ги ангажирал најдобрите учители. Во неговиот двор формирал еден вид воено-политичка школа или академија за избрани младинци т.н. кралски деца (басиликои паидес). Тоа биле момчиња од благородничките семејства, на возраст од 14 до 20 години. Тие живееле заедно со децата на кралот во дворецот, го двореле кралот, го придружувале во ловот и игрите, биле на стража додека спиел и имале посебни воспитувачи. Од тој корпус на кралски момчиња се подготвувале млади команданти на македонската војска. Како што Филип ги применувал воената дипломатија и вештина, кои ги изучувал во Теба од Пелопонида и од Епајменонда, така за учител на Александар го ангажирал Аристотел, кој бил роден во Македонија во градот Стагира на Халкидик и чиј татко Никомах бил лекар на дворот на Аминта III, таткото на Филип II. Меѓу првите воспитаници кои ја завршиле македонската воена академија биле: синот на Филип II - Александар Македонски, Птолемај, Хефестион, Кратер, Харпал, Непарх и др. Практични изведувачи на воената настава биле Парменион, Антипатр и други познати Филипови генерали. Воената организација на античките Македонци била максимално централизирана. Врховен војсководец и заповедник бил кралот. Тој бил носител на сите планови и акции, освен ако сакал да им пренесе на потчинетите некои посебни команди. Кралот бил опкружен со претставници на племството, кои се нарекувале негови другари (хетајри). Од нив кралот ги избирал највисоките соработници. Тие биле од македонско потекло, а се одликувале со способност, чесност, храброст, а пред сè, морале да му бидат лојални на кралот. Биле организирани во вид совет со советодавна функција, но истовремено биле и телесна гарда на кралот. По проширувањето на кралството Филип II во редот на "другарите" примал и немакедонци. Тие доаѓале од кралски семејства или биле истакнати војни, па како храбри и лојални, Филип ги наградувал со земја и со други богатства. Според некои историчари, во време на Филип II (359, 336 г. пр.н.е.) имало околу 800 хетајри, додека кај Александар Македонски (336, 323 г. пр.н.е.) нивна-

та бројка изнесувала околу 3.300. Македонската војска била составена од два вида: копнена и морнарица, флота. Копнената војска ја сочинувале родови и служби, а во родовите постоеле специјалности. Основни родови биле пешадијата (пезетари), коњаниците и инженерците. Специјалностите биле формирани во рамките на родовите: пешадијата се делела на тешка, средна и лесна. Коњаниците се делеле на тешка и на лесна, а инженерците на специјалци во изработка на разновидни орудија, како што биле, торзионите катапулти, каменофрлачите, градители на мостови, патишта итн. Лесната пешадија имала куси копја, помали штитови и полесен оклоп, кој ја зголемувал брзината, но ја намалувал пробивноста. Тешката пешадија,

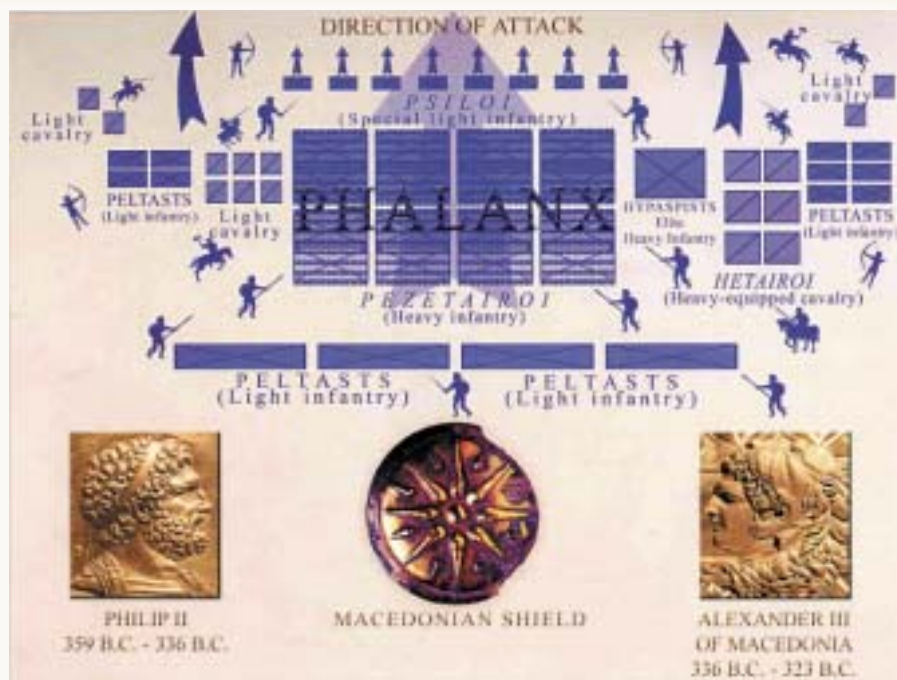

односно фалангата, била вооружена со копја (сариси) долги 5,5 метри и со поголеми штитови, што го забавувало движењето, но ја зголемувало пробивноста. Земјата била поделена на шест округа. Секој од нив давал одред од 1.500 лица, кои формирале бригади (такси), составени од чети, а тие од водови. Коњаницата била организирана во ескадрони од по 2.000 лица, а тие се состоеле од чети (ила), чија бројна состојба изнесувала 200 коњаници. Службите, како што биле, курирската, разузнавачката, логистичката, санитарската и други, ја дополнувале ефикасноста на македонската војска. Покрај овие формации, Филип II ја развил и опсадната техника и прв ја применил на Балканот. Тој особено го усвошил катапултот, при што неговите инженери го произвеле таканаречениот торзионен катапулт, кој имал многу поголема ударна сила од претходните, со што ги усвошил опсадата и освојувањето на утврдените градови. Меѓу опсадните направи имал и т.н. воз за опсадување на градовите. Таква техника и тактика во своите походи користел и Александар. Филип II ја реорганизирил и флотата, но иако Македонија во ова време била најголем извозник на дрво, сè до

крајот на династијата на Аргеадите, таа немала значителна флота. Современата историографија во најново време периодот на владеењето на Александар Македонски и по неговата смрт до освојувањето на Македонија од страна на Римјаните со право го нарекува "македонски период" и го отфрла несоодветниот термин "елинизам". Тоа се оправдува со космополитските идеи кои Александар во голема мерка ги остварил, со тоа што тој е првиот човек кого народите во античкиот период го нарекле "велики" и поради тоа што бил Македонец, па историчарите ценат дека е реално епохата на која тој неизбрижливо го втиснал својот белег да се нарекува "македонска" според земјата од која потекнува. Александар е роден на 22/23 јули 356 г. пр.н.е. во Пела (денес село Постол) во Егејскиот дел на Македонија. Татко му Филип II бил син на македонскиот крал Аминта III, а мајка му Олимпијада, ќерка на епирскиот крал. Ценејки ја моќта на науката мудриот Филип, кој полагал големи надежи во синот како на свој наследник, се погрижил на Александар да му обезбеди најдобро можно образование. Во раното детство за учители му биле одредени Леонида и Лисимах. Подоцна, на 13-годишна возраст, кога бил подготвен за посериозни студии, Филип го повикал Аристотел, кој останал со Александар сè до 336 г. пр.н.е. Своето образование како филозоф и лекар го стекнал во Атина каде што од ученик на Платон за кусо време станал негов жесток противник. Во време на неговото престојување во Атина се одиграла жестоката македонско-елинска војна, во која градот Стагира бил речиси опустошен и целосно разурнат. Кога Филип Македонски го побарал Аристотел за да му биде учител на Александар, смелиот филозоф го уценувал македонскиот крал - ако ги изгради сите куќи во неговата разурната Стагира, ќе го подучува Александар. Иако Олимпијада се противела, Филип ја платил високата цена - ја изградил Стагира, по што Аристотел му станал учител на Александар Македонски. Покрај науките, воените вештини Александар ги учел од татко му и од неговите генерали Парменион, Антипатр, Којнос и др. Прераната смрт го спречила да го оствари замислениот идеал - да го обедини светот во своето време, да создаде една општествена заедница во која цивилизациските и културните дострели на секој народ ќе бидат достоинство на сите нејзини припадници. Александар Македонски владеел само 12 години и 8 месеци, од тоа 8,5 години бил надвор од Македонија, при што минал 18.000 км до Индија и назад до Вавилон, каде на 11 јуни 323 г. пр.н.е. починал. Пред тоа, за кусо време извршил поход преку Дунав до Дакија и назад до Теба и тоа речиси во постојана борба во движење. Во јулските денови Филип II ја празнувал големата победа на Егејот и освојувањето на градот Потидеја. Во моментите на големата слава добил три радосни известувања: неговиот војсководец Парменион им нанел тежок пораз на Илирите, него-

виот коњ освоил прво место на Олимписките игри и жена му Олимпијада му родила син - Александар. На возраст од седум години, кога татко му бил отсутен, на македонскиот кралски двор пристигнале персиски претставници. Невообичаено за детски години Александар водел сериозни разговори со Персијците. Се распрашувал за персиската држава, каков е составот на војската, за војувањето, за кое време може да се помине патот од Македонија до Суза, какви војни се Персијците итн. Бистриот ум, итрината и логиката биле особини кои го краселе Александар уште од млади години. Некои трговци донеле коњи за да ги продадат во кралската ергела, меѓу кои особено се издвојувал ждребецот Букефал, со високо издигната глава, долг врат, тенки нозе, целиот во мускули, блескави очи. При секој обид да го јавнат, високо се кривал на задните нозе и го отфрлал јавачот. Револтиран Филип се откажал од купување на коњот. Младиот Александар револтирано, викнал: Добога, каков убав коњ ќе изгубите од страв и не знаење да го смириете. Александар му пришол на коњот, го фатил за уздата и го свртел кон сонцето. Бистроумното момче забележало дека коњот се плаши од сопствената сенка. Потоа нежно го потпакал благородното животно по вратот и лесно му скокнал на грбот. Копитата на коњот кренале облаци прав. Филип ја наведнал главата и ги покрил очите за да не види како син му ќе падне. Кога го кренал погледот го видел среќниот Александар како радосно јава на скротениот коњ Букефал, целиот во пот и пена, и му се приближува со грациозен кас. Филип го прегрнал синот и му рекол: Барај си друго царство, Александре! Македонија е тесна за тебе. Оттогаш Букефал станал Александров воен коњ, кој го носел во секоја битка сè до Индија. Како и Александар, Букефал не доживеал ниту еден пораз. Загинал во битката кај Хидасп во 326 г. пр.н.е., а во негова слава Александар го изградил градот Букефалија. Александар го привлекувале спортот и музиката. Бил исклучителен борац, копјефрлач и натпреварувач со лак и стрела, во борба со меч му немало рамен. Совршено владеел со неколку музички инструменти. Во текот на 340 г. пр.н.е. кога Александар наполнил 16 години Филип II решил да го вклучи синот во тајните на политиката и државните работи и да го запознае со воената вештина. Пред да тргне во поход на Перинт и Визант, Филип му го доверил на синот управувањето на веќе проширената македонска држава. Младиот Александар застанал на чело на еден вооружен македонски одред и го смирил разбунтуваното тракиско племе, а потоа во чест на првата војсководечка победа го основал градот Александропол. Во 339 г. пр.н.е. Александар го придружувал татко му во воениот поход против Трибалите. Во 338 г. пр.н.е. Филип II на веќе искусниот 18-годишен Александар му го доверил командувањето со тешката коњаница на македонската војска во битката кај Хајронеа. Во таа битка дошле до израз воин-

ствените способности на Александар, кој во еден силен налет успеал да ја разбие до тогаш несовладливата тебанска "света чета" и да ѝ овозможи конечна победа на македонската војска врз обединетите грчки сили. По таа битка Грците биле принудени да ја признаат македонската врховна власт, која траела сè до третата Македонско-римска војна во 168 г. пр.н.е., односно 170 години. Во Елида, во чест на Филип II, била изградена статуа на коњ. Во прекрасниот град Олимпија била изградена прекрасна зграда украсена со коринтски и јонски мермерни столбови, наречена "Филипеон". Внатре биле поставени статуите на Филип II, на неговите родители, на Олимпијада и на Александар, изработени од злато и слонова коска. Успесите на Филип II довеле до создавање македонска партија во Атина, главно, составена од богати земјоделци. На нејзино чело застанал познатиот писател и учител по реторика Исократ. Од моќниот македонски крал се барало да им го зачува богатството и да ги брани од персиските ограбувања. Наспроти македонската, се појавила и антимакедонска партија на чело со Демостен, чии антимакедонски пораки се содржани во познатите "Филипики". Во 337 г. пр.н.е. односите меѓу Филип II и Александар биле крајно заострени. По една срдечна врска со младата и прекрасна Клеопатра, ќерка на кралскиот генерал Атал, Филип II одлучил со неа да се ожени. Атал, таткото на младата невеста Клеопатра, зел златен бокал и со сиот глас во здравицата рекол: Ги повикувам благословените богови на младата кралица да ѝ подарат син да стане законит престолонаследник на државата. Александар пламнал од гнев, скокнал и ја фрлил чашата кон Атала и со силен глас му рекол: Зарем мене, ништожнику ме сметаш за копице. Настанал молк, Филип го извадил мечот и тргнал кон Александар, но се препнал и паднал. При-

јателите го фатиле Александар и го извеле надвор, но тој од вратата дофрлил: Мојот татко се подготвува да ја освои Азија, а не може да стигне од едно брачно масиче до друго. Потоа Александар заминал во Епир кај мајка му, која се засолнила кај братот Александар Епирски. Моќниот македонски крал, кој полагал големи надежи во Александар како на свој наследник, по смирувањето на состојбата барал начини да се смири со синот. При посетата на коринтскиот политичар Демарат на македонскиот двор, Филип II се распрашувал за мирот и состојбата во Атина. Зошто ме прашуваш за мирот и слогата во Атина, кога ти си сториш раздор во својот дом, си го отстранил оној кој треба да ти биде најмил, одговорил гостинот. По тој состанок Демарат бил ангажиран и наскоро Александар дошол во својот дом. Подоцна Филип II ја омажил ќерката Клеопатра, полусестра на Александар III, за братот на Олимпијада, Александар Епирски. За време на свадбата Павсаниј извршил атентат врз Филип II, по што и убиецот бил убиен. Непосредно по тој настан главниот генерал на Филип II, Антипатар, со голема поддршка на Филота, го организирале прогласувањето на Александар за крал на Македонија. Филип II му оставил на Александар цврсто организирана држава, воспоставена и распространета речиси на целиот Балкански Полуостров. Изградена, стегната и силно военоспособна војска, избран воен и лојален кадар и прославно воено училиште, кое произвело бројни генерали. Единствено не успеал да ја оствари својата најголема желба, да завладее со Азија. Тој аманет беспрекорно го извршил неговиот син Александар.

(продолжува)
Картите се од книгата "Воена историја на Македонија" од проф. Ванче Стојчев